

Opis bibliograficzny: Paweł Pierściński, *Kieleckie krajobrazy*, Warszawa – Kielce 1982, [s. nlb.]

Uwagi: tekst nieedytowany

Słowa kluczowe: kielecka szkoła krajobrazu, krajobraz, fotografia patriotyczna

Tekst:

Fotografia polska narodziła się w Kielcach i od tego czasu jej dzieje wiązały się w sposób szczególny z tym miastem.

1.

Już w kilka miesięcy po opublikowaniu wynalazku przez Akademię Francuską, pracujący w Kielcach uczniowie Arago przeprowadzili na podstawie niepełnego opisu fotografii doświadczenia uwieńczone sukcesem. W pierwszym półroczu 1839 naukowiec i wynalazca, inżynier Maksymilian Strasz wykonał pierwsze fotografie i opublikował w ówczesnej prasie własne modyfikacje nowej metody uzyskiwania obrazów. Kielczanin uważany jest za OJCA FOTOGRAFII POLSKIEJ. W późniejszym okresie opracował on cztery podręczniki poświęcone dagerotypii i fotografii, które przez 50 lat stanowiły materiał szkoleniowy dla polskich fotografów.

Ziemia Kielecka stała się w latach 1908— 1912 świadkiem ukształtowania założeń ideowych FOTOGRAFII PATRIOTYCZNEJ. W kraju pozostającym pod zaborem trzech mocarstw europejskich fotografia stała się najważniejszym instrumentem dokumentowania i zachowania śladów polskości tych ziem. Prawdę tę zrozumieli działacze Polskiego Towarzystwa Fotograficznego z Warszawy i Kielc. Zorganizowali oni szereg wypraw naukowo-fotograficznych w Góry Świętokrzyskie. Otaczające Kielce niewysokie wzgórza stanowiły jedyny łańcuch górski na terenie zaboru rosyjskiego, czym tłumaczy się szczególne zainteresowanie fotografów tym skrawkiem Polski. Program estetyczny fotografii patriotycznej wykorzystywał w pełni świadomie dokumentalne cechy fotografii dla stworzenia

wszechstronnej dokumentacji ojczystego kraju, a zakres i skala tego zjawiska nie miały w owym czasie odpowiednika w światowej fotografii.

Po odzyskaniu niepodległego bytu państwowego w 1918 roku Jan Bułhak sformułował zasady FOTOGRAFII OJCZYSTEJ będące kontynuacją i rozwinięciem idei fotografii patriotycznej. Nowy nurt zakładał sporządzenie dokumentu rodzinnego kraju w formie uwypuklającej jego powaby. W warstwie estetycznej oznaczało to preferowanie obrazu miękkiego, subtelnego, przesyczonego uczuciem i wyrażającego nastroje patriotyczne. Program zyskał aprobatę wszystkich polskich fotografów i przyczynił się do ich integracji wokół wspólnej idei.

Ruch fotografii patriotycznej i fotografii ojczystej miał w specyficznych warunkach polskich odrębne motywacje historyczne i kulturowe, a proces kształtowania się założeń ideowo-artystycznych obu nurtów przebiegał żywiołowo i wyrażał silną więź uczuciową fotografów ze swym krajem. Owe odrębności warunkują odmienną fotografię polską od podobnych zjawisk w innych krajach. Na przykład w Niemczech w latach 1930 tych narodził się nurt „Heimatfotografie” do złudzenia przypominający ideą i stylizacją polski ruch fotografii patriotycznej.

W okresie dwudziestolecia między I i II wojnami światowymi fotografia kielecka podzielona była między programem fotografii patriotycznej wyznawanym przez grupę naukowców różnych dyscyplin, a fotografię ojczystą realizowaną przez humanistów. W mieście działała silna grupa fotograficzna organizująca ogólnopolskie wystawy fotografii krajobrazowej.

Obie koncepcje: dokumentacyjna i estetyzująca spotkały się (w utworzonym w 1955 roku Świętokrzyskim Towarzystwie Fotograficznym) i w równej mierze wpłynęły na ukształtowanie się zjawiska artystycznego zwanego KIELECKA SZKOŁA KRAJOBRAZU. W powstaniu Szkoły obok pięknych tradycji fotograficznych wymienić należy sam krajobraz i kulturowe dziedzictwo ZIEMI KIELECKIEJ, która przez wieki była kolebką postępowych idei, terenem walk narodowowyzwoleńczych, stolicą walk partyzanckich w okresie II wojny światowej, a wielcy synowie tej ziemi wnieśli trwały wkład do kultury polskiej. W rejonie o szczególnym podłożu i doświadczeniach historycznych ukształtowało się pojęcie patriotyzmu regionalnego utożsamianego z patriotyzmem narodowym, co znalazło odzwierciedlenie w twórczości wszystkich generacji artystów tworzących na tej ziemi.

Ziemia Kielecka to łagodnie pofałdowane góry poprzecinane wstęgami wąwozów i rzek. Szczyty wzgórz skrywają lasy sąsiadujące ze zboczami pokrytymi uprawami rolniczymi, a bogactwo plastyczne krajobrazu powiększają p o g r a n i c z a k r a j o b r a z o w e, to znaczy miejsca zetknięcia krajobrazu rolniczego z lasami, zagajnikami, łązkami, zerodowanymi zboczami, nieużytkami, zabytkami architektury, zabudową mieszkalną czy wreszcie z nowoczesnymi sylwetkami zakładów przemysłowych. Zawierająca wszystkie typowe dla polskiej tradycji cechy krajobrazu wtopione we współczesne życie naszego kraju ZIEMIA KIELECKA JEST POMNIKIEM KRAJOBRAZU POLSKIEGO.

Kieleccy fotografowie spośród cech charakterystycznych krainy wybrali temat krajobrazu rolniczego o strukturalnej budowie geometrycznej. Używając najprostszych środków warsztatowych uzasadniają oni tezę o matematycznym modelu tego krajobrazu, wykonują proste i prawdziwe dokumentacje krajobrazu, sporządzają PORTRET ZIEMI, ratują od zapomnienia współczesny kształt Kielecczyny. W ciągu ponad 25 letniej pracy środowiska powstał z wielokrotnionym fotograficznym obraz Ziemi Kieleckiej, portret krainy sporządzony na materiale światłoczułym i zarazem wizja krajobrazu żywa w świadomości odbiorców fotografii utożsamiających pejzaże z ich przedstawieniami.

Pracę kieleckich fotografów wypełnia uczuciowy stosunek do ziemi rodzinnej, zaś najbardziej charakterystyczną cechą ich działalności jest pełna pokory i filozoficznej refleksji zaduma nad losem ludzi i krajobrazów. Przewidywalna w stosunku do rzeczywistości technika fotograficzna pozwala tworzyć dokumenty utożsamiające się z krajobrazami, zawierające prawdę o ziemi, wzruszające odbiorcę. Poszukiwane przez twórców nastroje są zawarte w krajobrazach i organicznie z nich wypływają. Zadaniem fotografa staje się projekcja krajobrazu i sterowanie tą projekcją.

Najbardziej charakterystycznym krajobrazem KIELECKIEJ SZKOŁY KRAJOBRAZU jest pejzaż obejmujący szerokie przestrzenie łagodnie sfalowanych wzgórz pokrytych pasiakami upraw. Praca rolnika ukształtowała oblicze krainy. Uprawy rolne tworzą typowe dla tego regionu formy abstrakcyjne o charakterze figur geometrycznych jak na przykład trójkąt, kwadrat, romb, równoległobok, trapez a także linie faliste jak wycinek koła, sinusoida, elipsa, parabola i temu podobne oraz formy nieregularne przypominające wykrojami twory biologiczne. Figury i formy w rozległych planach krajobrazu ulegają przekształceniom i zagęszczeniu tworząc specyficzny dla tego regionu układ polnej szachownicy. Rytmiczne powtarzanie elementów geometrycznych nadaje krajobrazowi kieleckiemu wewnętrzną dynamikę. Krajobraz wypełniony jest drobnym deseniem pól wpisanych w rozległe świętokrzyskie przestrzenie.

Środkiem wyrazu stosowanym przez kieleckich fotografów jest fotografia czarno-biała realizowana w czystej technice bromowej. Nieliczne odstępstwa notowane są jedynie w przypadkach uzasadnionych względami treściowymi. Wykorzystując do maksimum dokumentalny charakter tworzywa artyści eliminują wszelkie elementy mogące zakłócić ład przejrzystej i klarownej wizji artystycznej. Zdjęcia wykonywane są najczęściej przy przejrzystej atmosferze pozwalającej uzyskać pełną ostrość wszystkich planów, przy bocznym oświetleniu umożliwiającym wydobyć i podkreślić typowych form terenowych, często przy użyciu teleobiektywów przybliżających układy drobnych struktur potwierdzających odrębność kieleckiej krainy. Eliminowane jest zazwyczaj niebo wypełnione chmurami konkurującymi z formami budującymi przestrzeń i nastroje KIELECKIEJ SZKOŁY KRAJOBRAZU.

3.

Kanony estetyczne Szkoły są typowym przykładem dostosowania wszystkich elementów procesu twórczego do zamierzonego celu. Grupa twórców kieleckich przyjęła i zrealizowała ideę dokumentowania wybranych cech krajobrazu świętokrzyskiego. Działając w podobnych warunkach i poddani presji niepisanych kanonów estetycznych autorzy uzyskiwali zbliżone do siebie rozwiązania formalne, co w konsekwencji pozwoliło nadać owej specyficznej stylistyce nazwę Kieleckiej Szkoły Krajobrazu.

Dokonania artystyczne kieleckiego środowiska szły w parze z przedsięwzięciami natury organizacyjnej. Te ostatnie zaadresowane zostały do fotografów — pejzażystów w Polsce i przyczyniły się do renesansu tematu krajobrazowego fotografii lat powojennych. Dzięki długoletniej działalności środowiska odżyła w naszym kraju najpiękniejsza tradycja polskiej fotografii artystycznej.

Do znaczących faktów należy zaliczyć organizację cyklicznej imprezy fotograficznej (od 1968 roku) Biennale Krajobrazu Polskiego, które od 1977 roku organizowane jest łącznie z Ogólnopolskim Sympozjum Fotograficznym pn. „Krajobraz”.